

Fundament for god praksis

Tekst: Oda Brandbu og Jan Endre Jansen

Vi har møtt vernepleier og nå ansatt som seniorrådgiver og leder for et veiledningsteam i EFF – enhet for funksjonshemmede i Sandnes kommune Eivind Mikkelsen.

Foto: Line Granberg

Når ble du først presentert for PAS rammeverket?

Jeg hadde lest en del om Positive Behavior Support – PBS på amerikanske nettsider tidlig på 2000 tallet og ble allerede da

fasinert og påvirket av denne tilnærmingen. Likevel var det først på en forelesning våren 2014 med Dr Nick Gore fra Tizard Centre – University of Kent i regi av Jåttå videregående skole at jeg fikk den første grundige presentasjonen, og interessen ble vekket for alvor. Vi som arbeidet videre med PBS etter dette ga tilnærmingen navnet Positiv atferdsstøtte – PAS på norsk.

Hvordan opplever du at PAS blir tatt imot i Sandnes kommune?

PAS har blitt tatt veldig godt imot. Først og fremst fra ledelsen i Enhet for funksjonshemmede som bestemte at PAS skulle være et felles verdigrunnlag og rammeverk i arbeid med alle tjenestemottakerne i enheten. En kort innføring i PAS har derfor blitt lagt inn i enhetens obligatoriske kurs i miljøarbeid for alle ansatte. Det har også vært stor interesse og engasjement fra ansatte som deltar på kurs og begynner å bruke elementer fra PAS.

Hva har vært den største utfordringen med implementering av PAS i avdelinger?

Den største utfordringen har vært å oversette fagstoff fra engelsk til norsk, og det å få kunnskaper om PAS ut til alle ansatte. Det siste punktet har vi kommet ganske langt med siden vi har innført obligatoriske kurs for alle ansatte der PAS er sentralt. Selv om rammeverket nå etter hvert er på plass, har det vist seg utfordrende å komme i gang med utarbeidelse av mer omfattende PAS planer for de få personene som trenger det på grunn av atferd som utfordrer.

Kan du si noe om forskjeller og likheter mellom PAS, anvendt atferdsanalyse (ABA) og målrettet miljøarbeid?

Den metodemessige delen av PAS skal inkludere anvendt atferdsanalyse. En likhet blir da at innsamlet data skal danne grunn-

Illustrasjon: Tobias Zils, Flickr

lag for mål, tiltak og evaluering. På den måten har både PAS og ABA en funksjonell tilnærming til utfordrende atferd. Både PAS, ABA og målrettet miljøarbeid vektlegger læring og utvikling av ferdigheter innen

kommunikasjon og dagliglivets aktiviteter.

Forskjellen er at man innen PAS har en bredere tilnærming enn det som historisk har vært tilfelle innen ABA og målrettet miljøarbeid. Innen PAS forventes det at tjeneste-

utøveren behersker ulike relevante kunnskapskilder, og intervensjonen ut fra PAS består vanligvis av flere ulike faktorer/tiltak.

Det overordnede målet for tjenesteytingen etter PAS er styrket livskvalitet og økt deltagelse i aktiviteter og relasjoner for tjenestemottakeren. Personsentrerte, humanistiske verdier, grunnleggende menneskerettigheter og aktuell lovgiving skal veilede den praktiske tjenesteytingen. Tiltakene skal bygge på tjenestemottakers interesser og muligheter og ferdigheter, og brukermedvirkning skal ivaretas. Det skal iverksettes både miljømessige og personsentrerte tiltak, og disse må ses i et livsløpsperspektiv. I tjenesteytingen vektlegges også involvering og støtte av pårørende, samt støtte og opplæring av tjenesteyterne. I møte med atferd som utfordrer er det fokus på innsamling av både objektive data og subjektive erfaringer som grunnlag for valg av mål og tiltak. Det brukes derfor en utvidet funksjonell analyse for å forstå atferdens funksjon. Ved atferd som utfordrer legges det størst vekt på forebygging. Aversive og restriktive tiltak søkes unngått.

Oppsummert er det noe som er likt, men det er og en del perspektiv som er unike for PAS, og som skiller PAS fra en ren ABA tilnærming og det som historisk har vært tilfelle i målrettet miljøarbeid. Dette gjelder blant annet den sterke verdimessige forankringen til PAS, bruk av ulike kunnskapsgrunnlag og en multi-komponent intervensjon. Den primære målsetningen om forbedret livskvalitet for tjenesteyter og nærpersoner gjør at tilnærmingen kan være et godt rammeverk for all tjenesteyting til alle tjenestemottakere, ikke bare de som har atferd som utfordrer.

Hva er annerledes i din tilnærming til tjenestemottakere før og etter innføringen av PAS?

Jeg mener jeg har blitt mye bedre på å se på hele situasjonen til tjenestemottakerne, har større fokus på hvilke verdier som skal styre tjenesteytingen. I tillegg vektlegger jeg i større grad forebyggende strategier i møte med dem som har atferd som utfordrer. Jeg har fått mer fokus på opplæring og støtte av tjenesteyterne, og involvering og støtte av pårørende. Slik jeg ser det finnes det ikke noen annen tilnærming som kan gi oss et tilsvarende rammeverk, etisk fundament og metodisk tilnærming som PAS kan. Det er derfor blitt nærmest utenkelig for meg å ikke bruk PAS videre i tjenesteytingen.

Hvilke tilbakemeldinger har du fått fra tjenestemottakeren og tjenestemottakerens pårørende på bruk av PAS?

Vi har ikke vært flinke til å informere tjenestemottakere og pårørende om at vi bruker PAS som et rammeverk og metodisk tilnærming i tjenesteytingen. Det er derfor ingen tjenestemottakere jeg har vært i kontakt med som har kommentert vår bruk av PAS. Derimot viser enkelte tjenestemottakere større grad av triusel og aktiv deltagelse, samt har en reduksjon av atferd som utfordrer etter at tjenesteyterne deres begynte å arbeide ut fra PAS. Når det gjelder pårørende har vi ikke fått konkrete tilbakemeldinger, men planlegger flere pårørendesamlinger til høsten der vi vil informere mer om PAS.

Hva kan PAS bidra med for å etterleve kravene i kapittel 9?

Ut fra PAS skal tjenesteytingen skje i tråd med grunnleggende menneskerettigheter, og ut fra aktuelt lovverk på tjenesteområdet. PAS har også hovedfokus på tiltak som øker

Illustrasjon: Tobias Zils, Flickr

livskvalitet gjennom trivselsskapende tiltak og deltagelse i aktiviteter og relasjoner. Dette, kombinert med målet om å bruke minst mulig inngripende tiltak ovenfor tjenestemottakere som har atferd som utfordrer

har ut fra forskning på feltet og ut fra egen praksis vist seg å redusere bruken av tvang. Dette gjelder spesielt tvang i akutte og gjentakende nødsituasjoner. Sandnes kommunen har for tiden ingen vedtak etter

kap. 9 bokstav b. Ut fra dette er min erfaring at PAS har bidratt til at vi bedre kan etterleve kravene i kapittel. 9.

Hva er dine personlige erfaringer med bruk av PAS rammeverket i tjenesteytingen, og brukers livskvalitet?

PAS har gitt meg et bedre språk til å kunne formidle hvilket etisk og metodemessig fundament vi skal ha for tjenesteytingen. Selv om jeg var kjent med mye fra PAS fra før har PAS vært med på å gitt meg et videre perspektiv på forståelse av atferd som utfordrer, og hvordan vi best kan skape positive endringer i livet til tjenestemottakerne. Med utgangspunkt i PAS opplever jeg at det har blitt lettere å gi opplæring og veiledning til tjenesteyterne, og erfarer at dette har en positiv effekt. Jeg kan vise til mange eksempler der vi både ut fra subjektive og objektive kriterier kan hevde at tjenestemottakere har fått en bedre livskvalitet, og atferd som utfordrer har blitt redusert ved å benytte PAS som verdi og rammeverk for tjenesteytingen.

Er det mulig å vite hvilke tiltak som virker når man innen PAS bruker flere teknikker samtidig?

Siden vi innen PAS alltid iverksetter multiple tiltak er det ikke lett å peke på hvilket enkelttiltak som har effekt. Effekten vi er ute etter i PAS er også økt livskvalitet og aktivitet, ikke kun en reduksjon av atferd som utfordrer. I tillegg til effekt på tjenestemottaker er man i PAS også opptatt av positiv effekt for tjenesteyterens nærpersioner. Ikke alt dette er like lett å måle. Derfor vektlegger man innen innsamling av både subjektive erfaringer og objektive data fra så mange nærpersioner som mulig for å vurdere effekt på de ulike områdene. Intervensjon

ut fra PAS vil alltid være et lagarbeid, og det forventes ikke, - og loves ikke noen «kvikk fix».

Hvordan tenker du PAS sitt rammeverket påvirker faglig kvalitet og etisk standard på tjenestene?

PAS er med og setter en etisk standard for tjenestene våre siden rammeverket bygger på grunnleggende menneskerettigheter og har stort fokus på brukermedvirkning og vektlegger opplæring og støtte av ansatte. Det å ha fokus på verdier, etikk samt en felles faglig plattform mener jeg helt klart gir en bedre faglig kvalitet på tjenestene våre. Her må det nevnes at vi bruker de metodiske tilnærmingene Personsentrert Aktiv Støtte og SPELL for innfri målene innen PAS, og det i seg selv gir en bedre kvalitet på tjenesteytingen. Dette viser sterkt igjen på atferd fra brukere, de siste års positive tilbakemeldinger kommunen får fra Fylkesmannen i overprøvingen av vedtak om tvang, og resultatet fra landsomfattende tilsyn i januar 2017.

PAS er en evidensbasert tilnærming. Hvordan ser du for deg at vi i Norge kan være med å bidra til videre forskning/ dokumentasjon på effekten PAS rammeverket har på atferd som utfordrer og livskvalitet?

Fram til nå kan vi bare vise til enkeltsaker der vi ser effekt av PAS. Derfor vil VID Sandnes sin «Videreutdanning i forebygging og håndtering av utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming», samt «Master i medborgerskap og samhandling» være gode utgangspunkt for forskning på effekt av PAS rammeverk og metodiske tilnærming. Vi trenger både litteratur om PAS på norsk, og norsk forskning for at PAS skal bli mer utbredt og få utvikle seg i Norge.